

## ALEXA GAVRIL BĂLE

### Povești cu Fata Pădurii și Omu Noptii

Ce să fac dacă Dumnezeu mi-o dat zâle? Trebuie să le duc oricum. Nu am ce face!

Unde stă Piști cu oile, de la biserică dincolo, o fo o clacă, toamna, la desfăcat mălai, cum să făcea mai demult.

Povestea tata bun și mama bună, părinți lu băbatu-meu că o femeie cam băutoare de aici, Maria Lupului s-o dus de la clacă cătă casă și când o ajuns pă unde stă cuscu Vasalie o văzut cum méré alătura cu ea on om mare, mare, înalt, cu un clop mare, mare, negru pă cap. Și capu îi era mare tare.<sup>1</sup>

\*\*\*

Tata bun o zâs că o pornit odată, într-o dimineață bună, să meargă la moară, la Lăpuș oriunde, la moară de grâu, cu un om ce stăte lângă Ignat de la Vale.

O pornit dimineață bună tare, până în patru, cu caru. Cum coborău cătră Grui, în jos cătă Copalnic, povesteu, da dintr-o dată o început caii a forăi și a juca pă drum, în ham, iară ei o sâmtât ca și cum ar hi oricine în spatele lor. S-o uitat înapoi și o văzut on om mare, mare, în spatele lor, cu on clop mare în cap. Tata bun zăcea că o fost negru clopu, celălalt om o zâs că o fost roșu. Așă l-o văzut fiecare.

Omu o tăt măs înapoia lor. Tata bun abia o țanut caii din diplee (hățuri) că să frământau tare. O tăt măs după car până ce o intrat în Copalnic. De acolo nu l-o mai văzut, o dispărut.

O fost dimineață bună, până în patru, nu o fost cântată cocoșii. Cu cât să aproptie de Copalnic, omu din spate o tăt crescut, o tăt crescut până ce nu i-o mai văzut capu și nici clopu.<sup>2</sup>

\*\*\*

Mama o fost din Dumbrăvița. O vinit de noră în Berința. Tata mamii, de acolo din Dumbrăvița, s-o dus la moară în Chechiș cu un sac de mălai pă umăr, cum mereu atuncea oamenii la moară.

De la moară o pornit până-n miezu noptii, cam pă la unsprăzece noaptea și cum o

<sup>1</sup> Performeră Nastasia Mihalca, 91 ani, Berința, 2019.

<sup>2</sup> Performeră Maria Zetea, 62 ani, Berința, 2019.

vinit, numa nu o mai ajuns în Dumbrăvița acasă.

O umblat tătă noaptea cu sacu-n spate și pă dimineață, pă când o cântat cocoșii, s-o trezit în Mesteceni, aicea în Berința. Când o ajuns la o casă și o văzut on om pă afară s-o aproptiet de gard și l-o întrebat:

- *Bade, ce sat îi aicea?*

Cela i-o răspuns că Berința. O fost tot sfârticat, cine știe pă unde o umblat, pân ce cătun și pân ce stini!

S-o luat apoi cătă Dumbrăvița. O avut ce méré, cu sacu-n spate că atuncea nu umblau atâtea mașini pă drum. (1).

\*\*\*

Tata bun din Dumbrăvița o vinit din război beteag, tușea, era slab de stătea numa la pat.

Și casele mai demult, o fost mici, cu ferestre micuțe și acoperite cu goz... Cum zăce tata bun în pat, în casă și să uita pă ferestuiică, era noapte și să vide de lună, o văzut pă dincolo, pă din sus de casă on om mare, da mare de tăt, de nu i-o văzut capu și clopu.

I-o strâgat pă ceia din casă să vie să-l vadă și o vinit și l-o văzut pă fereastră da s-o fo depărtată.

\*\*\*

Pă timpul războiului să auză că aduceu femeile bărbați de pă front acasă, noaptea, pă sus, în lanțuri îi aduceu.

Auzăi noaptea pă sus lanțuri zurgălind și vaiet de om. Pă Jula din Cărbunar l-o adus așe.

Mama poveste că-n Dumbrăvița, când o fost mnică stăte pă prispă cu bunicu și cu tri frați mai mici când o auzât lanțuri pă sus era noaptea și văietându-se oarecine.

Văietătura o trecut păstă casa lor și o mărs în jos până nu s-o mai auzât.

\*\*\*

Mai demult o fo multe de-aieste și oamenii știeu multe tare, mai ales femeile știeu și făceau tăt felu de vrăji și făcături, bozgoane cum li să mai zăce.

Să făce mai demult pă orândă. Erau fete mai hâde, rămase nemăritate și mereu la ceva vrăjitoare să le facă de orândă. Dar orândă le ptica pă o femeie care murea și bărbatu

o lua pă ceie rămasă.

Aicea la noi o fost întâmplări de aieste la Ștefan di pă Podirei care o fost însurat cu Aurica. Aurica di pă Podirei o fost o femeie harnică, frumoasă, ca bradu, vinită aici de noră din Mănăstur.

Am fost prietene bune, cu ea și cu o vară de-a me. Și sămânam toate tri bine laolaltă, de n-ai fi zisă că nu suntem surori. Înt-un an ne-am făcut toate haine într-un fel, costume frumoase, ca să le luăm pe la Crăciun și apoi la Vergel, după Anul Nou. Aurica nu o mai apucat să ieie costumu, cătă toamnă i s-o umflat on jedit de la un pticior, așe din bună zua, doară într-o duminică o fost. O mârș la doctor în Baia Mare, din Baie o trimis-o în Cluj și acolo o murit într-o duminică, tăt într-o duminică. Știu bine că o fo toamnă, că atunci când o îngropat-o pticau frunze din pomi.

N-o trecut tri luni și Ștefan o adus-o pă una din Fânață, la Verjel. O mârș cu ié și ié o fost îmbrăcată cu costumu pă care Aurica nu o fost apucată să-l ieie pă ié niciodată. Tătă lumea s-o mnirat de treaba asta.

Ștefan o avut cu Aurica doi prunci, pă Ion și pă Florin. Ion, Ionică cum îi zăcem noi, mni-o fost jinere un ptic de vreme că apoi fata mé s-o despărțat de el.

Când o murit mama femeii de-al doilea a lu Ștefan, în Fânață, ne-am dus și noi la petrecanie, cu fata și încă cu orice femei de la noi, neamuri mai de-aproape. Acolo, în Fânață, pă noi cele din Berința nu o vrut a ne lăsa să merem în casă să videm moarta, ne-o țânut cu vorba, afară, mai de-o lătore. O femeie di pă acolo ne-o zâs de moartă că o fost o drăcoaică și că o omorât multe femei cu făcături. Și pă Aurica di pă Podirei că a hi omorât-o ca să o poată lua Ștefan pă fată-sa.

O mai fost aici o fimeie ce o murit tomna când o împlinit patruzeci de ai. Bărbatul ei o fost șefu poliției înt-on orașel. O femeie de acolo, care lucra într-un restaurant o făcut pă femeia polițistului de o murit și mintenaș polițistu o luat-o pă ié de femeie, da n-o trăit mult laolaltă că o murit și ié. Zăce că pă ceașca de cafea ori în cafea i-o pus făcătură când o mârș cu bărbatu la cafea.

Mama mai poveste că în Dumbrăviță o fost on țâgan moroșănesc, vinit di păstă deal cu țâganca și cu o grămadă de prunci. Stăte pă Prundari, lângă Valea Dumbrăviței, pă unde stă amu, Oșan îl cheamă.

Țiganca o fost femeie frumoasă și o fost gravidă, gata de făcut, când o fată mai hădă din Chechiș, rămasă nemăritată și-o făcut pă orândă și orânda i-o pticat pă țâgancă și țâganca o murit. Povestea oamenii că atuncea când o murit să vide cum să mișca pruncu în pânțece, cum să zbăte.

Nu s-o mânat multă vreme și țâganu o luat-o pă fata din Chechiș și o avut prunci mulți cu ié, io i-am cununat pă v-o doi.

\*\*\*

Și din America aduceu femeile bărbații în lanțuri. La Viluța, în Cărbunari, o făcut

foc în cuptior femeia. Bărbatu îi era dus în America și i-o fost dor de el și o vrut să-l aducă înapoi acasă. Nu știu ce o descântat în cuptior. Pă sus să auză cinghiteauă, era noapte și on om păștea caii lângă sat, pă on deal, pă niște râturi.

Femeia s-o dus on ptic de lângă cuptior și on vecin o mișcat focu cu pticioru, nu știu de ce. Pă când o vinit femeia înapoi și o văzut ce o făcut omu, o zâs:

- No, amu-i gata! Și gata o fo, că pă bărbat l-o adus mort și o pticat mort pă rât, o văzut omu cela când o mârș după cai.

O auzât vinind pă sus cinghiteauă, vine ceva din aer și numa o pticat on om mort de s-o spăriet caii.

\*\*\*

Vinem de la tuns, de la un om ce tunde la noi în Cărbunari, avem vreo 12-13 ani. Era cătă primăvară, să topte zăpada, să vidé de lună. M-am aproptiet de o bifurcație, mai avem vreo 100 de metări până la crucea de drumuri. În dreapta stătéu niște bătrâni, niște bosorcăi de care să zâce că știéu strâca vaci, le luau laptele. În stânga, era o răchită mare, bătrână și când am fo la ié, lângă răchită am văzut o femeie îmbrăcată de mireasă, cânta tare mândru și avea păru despletit. Nu am știut ce să fac, să mă duc înainte ori să mă întorc înapoi, da m-am dus înainte, batăr n-oi juca, îmi umbla cușma pă cap în tăte lăturile de spaimă.

M-am uitat bine, în răchită era femeia care cânta, îmbrăcată ca o mireasă și despletită. Când m-am aproptiet s-o mutat pă o costucă, mai încolo am mai auzât-o on ptic, apoi nu am mai auzât nimnică.

Erau tăt felu de arătări mai demult, erau și strigoi. Avem o mătușă, mătușa din jos, stăte în sat mai în jos cătă Chechiș. Eram odată la ea, avem vo 6-7 ai și o zâs:

*- Hai uită-te pă fereastră!*

M-am dus și m-am uitat, am văzut două lumnini jucând cât în sus, cât în jos. Pă Merezeș îi zâce la locu acela unde era casa mătușii, unde să videu umblând lumninile, cât pă sus, cât pă jos.

Și aici, după ce am vinit în Berința, videm strigoi pă deal, dincolo de vale, unde-i mănăstirea, la Podu lu Ion îi zâce acolo. Tata bun a femeii zâcea când videm lumninile umblând pă deal că acele-s sufletele pruncilor morți și îngropați nebotezați.

Fost-o multe de-aieste, poate mai sunt și amu, da nu le știm noi, fost-o oameni, femei mai ales, da și bărbați că știéu lua laptele de la vaci.

Eram prunc și méréu cu marhăle pă Săcări, cătă Chechiș, în septembrie, când era slobodă țarina, toamna. Nu era încă colectivul, nu s-o fo făcută încă.

Era on om la ieșirea din Cărbunari, pă dreapta, cum meri cătă Baia Mare, mi se pare

că Pavăl îl chema. Omu acela avé o vacă și o dibolă, mândre tare, cota bine de ele.

On moș, moșu Cioboc, Ionu Vilmii, Cioboc avé ocară. Avé și el o vacă pă care o păștea pă șanț, pă lângă drumu ce duce la Baie, pă sub pomnii de pă lângă drum, pomnii erau a drumurilor, ceia de la drumuri i-o fost pusă.

Moșu Cioboc méré cu vaca de lanț păscând, pornea cătă Dumbrăviță, apoi întorcea pă ceie lătore, tăt păscând. Odată Pavăl l-o văzut pă Cioboc cu vaca lui trecând pântre dibolă și vacă, doară de n-o și descântat orice.

Pă sară, dibola n-o mai vrut să stea la mulș și nici să dea lapte. O scăpat-o din grajdi și o luat-o la fugă cătă Cioboc. S-o băgat pă poartă în odor, Cioboc era pă prispă la casă, dibola cătă prispă, numa să urce pă el. Doară l-ar și hi omorâtă de-l ajungea, da Cioboc o fugit în casă. Nu știu ce o zâs, ce n-o zâs cât că dibola s-o liniștit dintr-o dată, s-o întors, o ieșit pă poartă și pă drum, pă marginea drumului până acasă, la Pavăl. S-o băgat în grajd, o stat la mulș și-o dat laptele.

Moșu Cioboc, avé nevastă din Groși, din Groșii Băii ce era mătușă la taragotist.

\*\*\*

Nănașu Ionaș din Cărbunar o mărș odată la moară și o stat până după amiază noapte, atunci o gătat de măcinat.

O vinit cu diptul pă umăr, cum să purta atuncea sacu cu fărină. Avé on sac lung, să îndoie pă la mnijloc și să pune pă umăr, așe ca desajii.

O ajuns la o vale, Valea Porcului îi zice, și când o vrut a o trece n-o putut, numa nu o putut trece păstă vale oricum o încercat. O umblat pă dincolo de vale cu sacu-n spate, l-o purtat Spurcata de-a lungu văii și numa nu o putut trece pă ista mal, n-o putut până ce o cântat cocoșii, cam cătă cinci dimineața.

După ce o cântat cocoșii o putut sări păstă vale, valea nu-i așe de mare și mintenaș o ajuns acasă tăt sfârtecat și zdăriet, cum o umblat în stini, pân cături și tare obosit, gândeste să umbli cu sacu cu fărină, greu pă umăr, o jumătate de noapte de-a lungu văii pân stini.

\*\*\*

Tăt bătrânii povesteu demult când eu am fost prunc despre cum era și pricolici, adică oameni care, fără să știe, să prefăceau în câini ori în lupți.

O mărș omu cu femeia la fân, undeva pă câmp. S-o dus să facă fârcitură că fânu era strâns din ceie zî. Omu o bătut paru, o făcut podină și o început a grămădi fânu pă fundei. Femeia o stat pă fundei și când o fost sus le-o trebuit proptele și n-o avut.

Omu o luat săcurea și s-o dus înt-on huci să taie proptele. Femeia o rămas pă fundei să-l mai aranjeze. După ce s-o băgat bărbatu în huci, mintenaș o văzut vinind din huci on câine mare, negru și o sărit cătă ié, pă fundei s-o muște. Ié o dat cu furca, l-o lovit în cap și

I-o întâmpat cu colțu furcii să se apere.

Când o fo odată o fugit câinele înapoi în huci și apoi o ieșit omu, bărbatu-so cu săcurea și propteaua de-a umăr. O proptit fundeiu și când o vrut să înceapă a da iară fân pă claie, o zâs cătă femeie:

*- Ia vezi ce am la cap că tare rău mă doare!*

Femeia s-o uitat la bărbat și o văzut că tăt o fo întâmpat cu colții furcii și lovit. Atuncea și-o dat seama că bărbatu s-o făcut în câine după ce s-o băgat în huci, fără să știe el nimnică și o vinit s-o muște după care s-o dus înapoi și iară s-o făcut în om.

Pricolicii așe erau, să făceu în animal fără voia lor și fără să știe de ei.

\*\*\*

Multe o fost și aici la noi în Berința, da gândeii că nu o fost așe multe cum am auzât c-o fo pă alte sate.

O mârș aista al meu, Vasile, bărbatu, la coasă, în anu în care s-o spart colectivul la Copalnic, la Dobric unde avem noi on loc. Acolo o aflat în iarbă on pui de căprioară și l-o adus acasă în brațe. I-am dat lapte de vacă și s-o făcut tare mândru, de vinea Petrulea și Diorde vecinu cu coptiții să se joace că era iedu blând și jucăuș.

Într-o zî, pă la amniazăț, vine pă aici una, Mărie Ciocaș, cu coșarca pă mână. O zâs că méré pă deal cu mâncare la bărbat și o zâs cătră soacra să-i deie o lingură că și-o uitat lingura acasă și nu s-a mai întoarce. Soacra cum să zâcă că nu i-a da! I-o dat o ligură din casă și Mărie s-o dus pă deal.

Vacile noastre, avém două vaci mândre care nu de multă vreme o fo fătată, erau la pășune pă Comorâță. Sara o vinit acasă și m-am dus să le mulg, vacile numa tremurau, nu aveu liniște și tăt răjău. Abia am muls de la două vaci o litără de lapte vânjos și galbân ca și cum ar hi puroaie. M-a pus baiu cel rău să-i dau laptele acela la iedu de căprioară și cum i-am dat l-o apucat o cufureală, o diaree, de n-o mai stat nimnică în el. Tri zâle o zăcut pă fața șurii și apoi o murit.

A doua zî o vinit Mărie cu lingura și am întrebat-o ce o făcut cu vacile de nu-mi mai dau lapte. I-am zâs că o mârș omu mneiu în Baie să plătească de slujbe la popti și io blăstăm în tăt minutu să nu să aleagă nimnică de care mi-o stricat vacile.

Mărie n-o zâs nimnic, s-o dus acasă ce-o făcut, ce-o desfăcut cât că pă sară mi-o dat vacile laptele mai tăt. De acole n-am mai avut bai, da bugătu-ți că iedu de căprioară mi-a murit.

\*\*\*

Încă o întâmplare cu vecinu Găvrilă din Cărbunari, cu câinile lu vecinu Găvrilă.

Eram tomna vecini când am fost în Cărbunari, el avé şură unde avé legat câinele şi o casă nu pe mare, cu uşa în faţă. Stăté sângur că fată-sa, Aurelia, s-o fo măritată şi o mârş de noră.

Într-o noapte aude câinile suflând tare, gâfâind şi mârând. Să uită pă fereastră şi vede câinele fugind roată pă lângă şură ca şi cum s-ar lua oarice după el.

S-o dus în şură, o luat o furcă şi o ieşit afară şi-o aşteptat. O vinit câinele şi-o trecut în fugă. După el să lua, să-l prindă, o mogâldeată ca un om ce ar méré tiup şi cu izmenele ridicate pă pticioare-n sus. O lăsat să treacă de două ori câinele şi cu mogâldeata şi când o vinit a tria oară pă dinaintea lui şi o fost sigur că a nimeri, o dat cu furca în mogâldeată. Numa scânteii şi pară de foc o văzut şi arătarea o fugit cătă fundu t'ert'iului.

Tri zâle după aceia câinele nu s-o mai sculat, atâta o fo de urât. O dormit în cuşca lui, nici mâncare nu i-o mai trebuit.

\*\*\*

Mai ştiu o întâmplare, nu pot spune dacă-i adevărată ori nu, poate omu care mi-o povestit-o, cela păţât o fost beat şi numa şi-o închiphuit ce-o păţât, ce mi-o povestit.

Unu de aci, vecin, nu-i spun numele că s-a supăra, o vândut o iapă la Ştefan de la Roşia.

O dat-o întâie-n probă o săptămână şi, după o săptămână, Ştefan i-o poruncit să margă după bani că-i place iapa, că-i bună şi că târgu rămâne-n pt'icioare.

Vecinu s-o dus apoi şi ce-o făcut acolo, când o dat aldămaşu, cât o fost aldămaşu, nu poate nimeni şti, cât că mai cătă sară o pornit să vie acasă. Cărarea pă care să vine de pă Roşia cătă sat, aici cătă biserică, trece pânt-on huci, îi zâce huciu lu Codreanu că-i în fundu t'ert'iului la Codreanu. Pă cărare o vinit el zua că no fo nici tare beat. Cum o intrat în huci s-o cătuieşit de cap, n-o mai cunoscut nimică, nici huciu, nici unde-i şi nici cărarea. S-o tăt învârtit acolo la intrare şi ce l-o apucat, o luat ceasu de pă mână, o rupt o crenguţă dint-on stânjărel şi o pus ceasu-n crenguţa ceie ruptă, în stânjărel, l-o acăţat cu cureaua.

De acole o umblat pân huci cât încolo cât încoce, cât pă cărare, cât pân rugi, pân pâraie, pă coaste, nu mai ştie el pă unde, cât că pă când o cântat cocoşii cătă cincii dimineaţa s-o trezit de cap şi era tăt rupt şi sfârtecat, zdăriet pă mânuri şi pă obraz, tocmai la stânjărelu unde sara când s-o băgat în huci şi-o acăţat ceasu. Când o văzut ceasu o ştiut unde-i, l-o luat, l-o pus pă mână şi pă cărare, cătă casă. N-o mai pierdut cărarea, a trecut prin huci şi una-două o sosât acasă.<sup>3</sup>

\*\*\*

Poveste amucare, mai hăt cred, că la bufet, nu-mi aduc bine aminte unde am auzit povestindu-se că o venit noaptea de la lucru cu maşina şi când o fost pân Dăneşti i-o ieşit

<sup>3</sup> Performer Viorel Zetea, 72 ani, Berinţa, 2012.

o femeie înainte, înaintea mașinii în drum. Nu pășă, plutea parcă pân aer și când o ferit-o o dat cu pt'icioru în mașină de numa o sunat mașina.<sup>4</sup>

\*\*\*

Să poveste mai demult de Omu Noptî și de Fata Pădurii. Când am fost tânără, am fost de slujnică în Berința la niște bătrâni pă Valea Teclii ori Tecle, nu mai știu cum îi spune, cătă Cărbunari, din Mesteceni, mai jos. Valea era numa o vâlce cu arini pă maluri iar vara săca. Am mărs cu stăpânu cu caru cu boi la moară-n Copalnic de cu sară și mărgând pă drum, stăpânu o zâs:

*- Ascultă la mine, hăi fătăle, când am fo mai tânăr am mărs noptea cu boii în pădure după lemne, cum să făce atuncea, să nu te prindă păduraru. Când tăiam io lemnu o venit o femeie mare, mare îmbrăcată în piele și-o trecut pântre mine și boi, horind tare, da numa înt-o lătore, gânde-i că hohotește. Boii s-o spăriet, de-abia i-am țanut să nu fugă cu caru, m-am temut și eu on ptic, m-am gândit că a veni înapoi da nu o mai vinit și am încărcat caru cu lemne și am vinit acasă.*

Pă mine m-o luat cu spaimă, de n-am zâs nimnică. La moară am stat până târziu, poate o fost cătă miezu noptii și când am vinit, io am vinit înaintea boilor că era tare întuneric. După ce am ieșit din Copalnic, prin cături și huciurile de pe lângă drum să țâpau vulpile, făceu tare hâd și io m-am temut că-i Omu Noptii. Nu erau atuncea atâtea vulpi căte îs amu, rar videi căte una, nu umblau pân sat ca și amu.

Stăpânu o văzut ca mă tem, că m-am spăriet și o vinit mai aproape de mine:

*- Nu te teme, fătălă, îs vulpi, o zâs.*

Io am întrebat:

*- Da nu-i Omu Noptii? Că io așe am gândit că-i Omu Noptii ori Fata Pădurii, óricare horesc pă văi, pân huciuri.*

*- Nu, îs vulpile! Hai fără grijă că nu mai avem mult până acasă, o mai zâs el și o luat boii de rudă.*

În mine așe o intrat o spaimă atunci de gândești că și amu la atâția ai o mai sâmțasc în tept.<sup>5</sup>

---

<sup>4</sup> Performer anonim, Șișești, 2019.

<sup>5</sup> Performeră Aurelia Ciocotișan, 73 ani, Șindrești, 2019.



\*\*\*

Io nu-s de fel din Negreia, îs venită de noră, de naștere îs din Mara, moroșancă de dincolo de deal.

Când am fost acasă auzem că umblă noaptea orice, umblă oamenii morți care s-o spânzurat, s-o omorât, și-o luat viața.

Îmi mai aduc aminte câte orice, batăr că acasă, pă Mara nu avem vreme de povești, avem mult de lucru, mai ales că tata o fost paralizat de partea dreaptă, de când o fost mnic, prunc mnic, de vo cinci ai, după cum ne-o spus mama bună.

Tata ar hi fostă tare harnic, ar hi făcută tare multe și, cum el nu pé putea, strâga pă noi, pă mama și pă noi fetele că suntem tri surori: io aici în Negreia, una rămasă acasă și una măritată în Șomcuta.

Mama a fost femeie frumoasă, nici tata n-o fost hâd, numa că nu avé putere pă partea dreaptă și când dăde mâna cu oricine, nu putea îndrepta palma, țâne jăitile îndoite.

Odată când ne-o sfădit tare am zâs cătă mama că nu l-o văzut cum îi, de ce s-o măritat cu el, că-i fără de samă de ciudat. Mama o zâs că de știe cum îi nu l-ar hi luată-n veci, da n-o știut. Avem păstă tri hectare de pământ, făceu câte douăsprăzece clăi de fân pă vară și pământurile ne erau departe, pă sub Gutâi, cătă Igniș, avem ce méré până la ele la lucru. Avem vacă și doi diboli, diboli de jug, ne trebuiau marhă de lucru, că fără ele am hi fostă ca și morți, ba dibolițale mai dădeu și on ptic de lapte, trăiem ca domnii cu laptele de la ele.

Merem cu marhăle la pășune, departe pă sub munți și nu-mi puteam duce mâncare cu mine, cât aș hi putută mânca. Nu demult s-o fost gătată războiu și să mânca tocană cu hrișcă, era rău de mâncare, tocana cu lapte era baza pă vremea aceie, pă la începutul anilor



Vaci pe pășune; foto: Alexa Gavril BĂLE

cincizeci.

La școală am învățat tare bine că mi-o mârș mintea și când am gătat șapte clasă, mama o știut câtu-i de grea munca cu pământu, o zâs să învăț, să fac orice meserie. Și profesorii o zâs că ar hi bine să mărg la școală mai departe. Io nu am vrut, avem vo cinșpe, șaișpe ai, o început a să uita răii după mine, mă gândeam să mă mărit cât de iute, să nu mă duc din sat.

Ne-am dus cinșpe prunci din Mara, băieți și fete să dăm examen la Satu-Mare, era școală acolo de contabili, de tehnicieni veterinari și poate și de alte meserii. Io am dat la veterinari, acolo m-o înscris, da m-am gândit să nu zâc nimnică la examen să reușesc, că am vrut să ptic, să vin înapoi acasă.

Mi-o pticat pă bilet o povestire "Revoltă în port" și on profesor bătrân o zâs să nu mi hie frică, Dumnezău să-i deie sănătate că amu a hi murită, să zâc numa ce scrie în carte și a hi bine. Io am știut, era unu Gălăciuc, îl chema, de el ar hi trebuită să vorovesc, da io am știut că de spun orice o să mă admită, așe că n-am zis nimnică oricât o vrut profesoru să tragă di pă mine.

Așe că m-am întors acasă și mai greu mi-o fost, mult a trebuit să mai lucru, eram tăt pă câmp la lucru, cu coșu în spate, ba încolo, ba încoace.

După ce m-am măritat și am vinit aicea în Negreia mai bine mi-o fost, am gândit căs în rai. Nu avem pământuri pă tare departe. Sândrian, bărbatu o fost tare bun, nici socra n-o fost tare ră, ne mai sfădem. Ié ar hi dată tăt de pă lângă casă la fete, avé două măritate aicea în sat. Și brânza când o aducem de la oi trebuia s-o dăie jumătate la ele, da poate nici io n-am fost bună. Mai zăcea socra când să mânje rău pă mine că am vinit din Mara cu mâna goală.

Îi drept că n-am avut mai nimnică pă când m-am măritat. Mama zăcea când o văzut că umblă Sândrian la mine că, cum vreu să mă mărit când nu am nici măcar perini pă ce să-mi culc bărbatu. Da io m-am păstorit, am lucrat la plantat de puieti, pă la Ocolu Silvic și mi-am făcut bani de mi-am cumpărat o pernă și o cergă. O perină mi-o făcut cadou o nănașă, ce era moașă în Satu-Mare și avé bani. Io fost mnilă de mine.

Cu atâta am vinit io din Mara de noră-n Negreia, cu două perini și cu o cergă, da pântru aceie ne-am făcut de tăte. Bărbatu o fost tare bun cu mine, numa am cam stat rău de bani, lucra la I.F.E.T. și salariu nu era pe mare. Da io am știut cota de bani, am tras de ei, câți o fost, puținei și ne-am făcut casă și șură.

Amu-i vai de capu meu, îs văduvă și nu mai îs de lumea asta. Bătrână și beteagă ce mai pot face?

Cum am zâs mai înainte, să vorove pă la noi că noaptea umblă ceia care și-o luat sânguri viața, să întâlne oaminii cu ei pân sat. De doi am știut că s-o spânzurat, eram mnică atuncea, de Dănilă, om mai bătrân și de Grigore din Rogoz, on ptic mai tânăr.

Poveste unu altu că s-o întâlnit noaptea cu Dănilă, ba p-o cărare, ba pă alta, da asta o fost de mult, de multă vreme. <sup>6</sup>

---

<sup>6</sup> Performeră Ioana Cusco, 75 ani, Negreia, 2019.

\*\*\*

Mai an, nu tare de mulți ani, într-o toamnă am fost la unteșu Alexandor Șișeștean, din Șișești, să-i ajut a culege mălai. Am fost io, el, Petrea fecioru-so și Diordea Pițigușului. Când am gătat m-o chemat să mă duc pă la ei să cinez că nu aveu acolo nici măcar un pahar de horincă. Da am zâs că mie nu-mi trebe nici horincă și nici mâncare. Ei o pornit cu tractoru cu remorca cu mălai în jos câtă sat, eu pă sub Custură, pă cărare câtă casă, câtă Negreia. On ptic mai încolo de Petrea Vârtichii, cărarea intra într-o pădure nu pre mare, pădure hucioasă și cu copaci mari da și cu terșuri. Pân pădure, cărarea să continua cu on drum de tractoare. Cum am mârș, on ptic după ce am apucat-o pă drum s-o fost însărată, am sâmțât că mă trage oricine de coș, eram cu on coș în spate. Coșu era gol. Mă întorc să văd cine-i și ce-i trebe da n-am văzut pe nime și nimic. Bat nu am fost să am închipuiri, da de sâmțât am sâmțât că trage tare de coș.

De acole, de cum m-o tras de coș, oricum méré m pă drum, tăt în lături, în terșuri méré m, chiar dacă drumu era hăt larg. Gânde i că oricine mă împinge în terșuri, pă margine. Videm tăt ca pân ceață. Cu greu am țânut drumu și am ieșit din pădure, am trecut păstă prima vale și iară am sâmțât că órice vré să mă bage în bolovani și în stinii de pă maluri. Am trecut oricum valea, că-i rău de trecut și am ajuns pă imaș la dăneșteni unde am dat de un tău unde s-o scăldat dibolii în vară. Era hăt mare balta și cu cir pă margini cu urme afunde de diboli. Cum încercam să trec pă lângă tău, orice tăt în tău, câtă tău mă împingea, ori mă trăgea. Mărgând pă drum tăt zăceam *Tatăl nostru*, *Născătoarea* și făceam cruci, da tăt nu mă lăsa în pace, numa Fata Pădurii o putut fi. Pă la mijlocu pădurii am făcut și altfel, mi-am amintit cum povesteu bătrânii că o făcut când o pățat așe, că la noi, că aicea pân Negreia tare multe de aieste s-o petrecut, am stat în loc și am zâs cum am fost auzată de la orice om bătrân:

- *Stăi că ieu brăcinaru și te leg!*

Dejaba, mă tăt împije în terșuri, în terșurile de pă marginea drumului. Am dat din nou cu rugăciuni și cu cruci și cu greu am hălădit până pă imaș. Și pă lângă tău am trecut tăt cu cruci și cu rugăciuni și până am ajuns la marginea drumului ce méré din Șișești în Negreia, aproape de podul de păstă a doua vale, unde-i statuia Maicii Domnului cioplită în piatră de Găvrilă Cusco, m-am limpăzât de cap, am știut unde-s, nu m-o mai tras și nici nu m-o mai împins nime și nici ceață nu o mai fost, batăr s-o fost însărată am știut unde-s și am urcat pă drum câtă Negreia. Amu putem méré drept pă drum, nu mă împinje nimică și nimenea câtă terșurile și țarmurile de la marginea drumului. Când am ajuns la *Non stop*, la bufetul ce s-o făcut unde-o fost lăptăria pă vremea lu Ceaușescu, m-am băgat înlontru. La tejghea era patroana de atunci, Pălăguța lui Țâfrac, cu care eram cuscri, frate de a femeii mele o luat pă soră de a ei din Șurdești. Când m-o văzut Pălăguța, m-o întrebat:

- *Ce-i cu mneta, cuscre?*

Io am zâs că nu-i nimnică, mi-am dat jos coșu din spate și l-am rezemat de tejghea. Ea o zâs:

*- Cum nu-i nimnică? Tăt ești zdăriet și sânge pă obraz și pă frunte. Ia oglinda și uită-te că nu vorovesc prostii!*

Am luat oglinda pă care mi-o întins-o. Pă când mă uit nu m-am cunoscut, pă tătă fața și pă nas am fost zdăriet și plin de sânje. I-am zâs să-mi deie on pahar de horincă, dar că n-am bani la mine și m-am așezat la o masă pă un scaun. Bând horinca și povestindu-i mi s-o dezmoțit picioarele, am sâmțât că mă ustură tare până la jenunți. Mi-am ridicat pantalonii și am văzut, o văzut și Pălăguța, că tăt eram sânje și înțepat, cum am umblat pân stini.

Așe am fost io atunci cu Fata Pădurii, m-ar hi purtată ea cine știe pă unde, da poate pentru că eu tăt am zâs rugăciuni și am făcut cruce n-o avut putere așe mare să mă abată de la drum, n-o reușit nimnic să mă împingă cătă terșuri și cătă stini. Interesant o fo când am ajuns la statuia Maicii Domnului cum o dispărut.

Mai demult povesteu oamenii că pă la cele două văi auzău pă Fata Pădurii lând haine noaptea.

Umblau oamenii din Negreia pă jos la muncă la Baia Sprie, la Șuior, la mină la Herja. Și noaptea pă văile acelea din josu imașului auzău lând haine noaptea. Numa Fata Pădurii o putut fi.

Așe am pățât eu, da o pățât și alții și mai demult și mai încoace.<sup>7</sup>

\*\*\*

Povestea tata cuscriei Măriei lu Tanasie din Șurdești, la cuskra îi mai zâce și Maria lu Ember că așe îl ocără pă bărbatu-so, cuscru bătrân tare multe știa și povestea și tare frumos, el nu povestea numa ce-o trăit și-o pățât.

Zâcea cuscru cel bătrân că înt-on an s-o dus pă Dealu Crucii, unde am pământ, la coasă, mai cătă toamnă, pân august cum să cosă pă vremuri la hotar. S-a dus cu vacile, așă să méré atuncea, cu vacile și stăteau oaminii pă hotar până gătau fân. Dormeau acolo, în colibă.

Într-o noapte cuscru cel bătrân o auzit amuce larmă pă o vâlce, aproape de locu lui, o ieșit din colibă și s-o dus să vadă ce-i, o ajuns la vâlce și de acolo l-o luat Fata Pădurii și l-o dus până pă vârful Blojii, pă Prihod, pă Vârful Prihodului. Îi hăt departe până acolo, poate vo zâce kilometri, poate și mai mult. Pă drum unde era o baligă de cal, Fata Pădurii îl îmbia, îi dăde să mănânce, zâce că-s pancove și cuscru bătrân așe vide baliga de cal că-s pancove și lua și mânca și simțea gust de pancove.

De la purtatu acela și de la pancovele din baligă de cal i s-o tras sfârșitul, moartea. O mâncat multă baligă și și-o strâcat stomacu.

---

<sup>7</sup> Performer Gavril Drăgan, Negreia, 2019.

Să vezi ce-o pățat Loghin Profetu, așe-i zăcem noi la hornar, la Loghin. O fo tare de mninune om, bășcălos, își bătea joc de oameni în fel și chip, mai ales că nu era om prost.

Da cu popa din Dănești, cu popa Avram i s-a înfundat, era să o încurce rău. De vo câteva ori când o mărs să măture hornul la casa parohială și nu o aflat pă nimeni acasă, o scris cu creta forestieră pă ușă că o fost și nu o aflat pă nime. Creta forestieră să șterge tare greu de pe unde ai scris cu ea.

Altă dată s-o întâlnit cu preoteasa pă cărare. Méré cu căruța cu laptele la lăptărie. Popa ave vaci. Și Loghin o prins-o pă preoteasă și o strâns-o de-o vărsat din lapte. Preoteasa i-o spus la popă. Nu știu ce-o făcut popa, ce-o citit, ce rugăciuni o făcut, cât că la Loghin tare rău i-o mers o vreme.

Era în Poiana Mogoșii cu oile. Acolo s-o fost așezată cu stâna că el o fost și șef de stână. O făcut stână mulți ani. Înt-o după-amiază o trăznit între oi și o omorât cinșpe oi, de-a lui mai multe da și de-a oamenilor.

Pă celălalt an, tăt la stână avé tri porci, tare mândri, pă care-i țâne cu zăr, cu zăru ce rămâne după ce strânje brânza, cașu și urda. Pă la o amniază, era senin, vreme frumoasă, porcii dormeau sub un fag mare, mai sus de stauru oilor. Cum stăteau porcii sub fag s-o ridicat on nor așe din senin, era nor mnic tare și din nor o trăznit în fag. O trăznit tare și o omorât tăți tri porcii.

La óricâtă vreme, Loghin dormea în colibă, noaptea, cu păcurarii la stână și amuce l-o tras afară și l-o durăit pă coastă în jos până înt-o vale. Loghin o vinit la colibă și o zăs cătă păcurarii că el o mărs atuncea noaptea pă jos până în Dănești și l-o sculat pă popa și i-o cerut iertare. O zăs:

*- Părinte, te rog, iartă-mă! Desfă ce ai făcut!*

Popa l-a iertat și de acole n-o mai avut bai. Da popa i-o zăs să nu-și mai bată joc de oameni că și de el și de familia lui și-o bătut joc bugăt și nu-i bine.

Mai este o variantă cum că Loghin când o măturat hornu la popa i-o furat din cârnațu de pe rudă, din pod și că pe preoteasă o vrut s-o prindă în cămară, de-o îmburdat mai multe oale cu lapte. Zice-se că pă la mulsu de seară o trăznit înt-on fag bătrân de lângă staur și trăznetu o omorât patruzeci de oi negre, tâte o fost negre. Loghin era în strungă, mulje cu păcurarii. Când o văzut ce s-o întâmplat, o zăs cătă ciobani să gate de muls că el îi musai să margă până la popa în Dănești. S-o dus atuncea sara și i-o bătut la fereastră. Popa o ieșit la el și Loghin o zăs:

*- Părinte, iartă-mă și desfă ce ai făcut!*

Din acel an, Loghin ducea on mniel de Paști la popa și după ce popa Avram o mărs din sat, o dus la următoru. De atunci s-o gătat năcazurile lui Loghin cu oile.

\*\*\*

Pă o soră a lu Ionu lu Șandor, a lui Cusco Iosif, o purtat-o Fata Pădurii. De la amniază o luat-o și o dus-o până la Băile Cojocarului unde o aflat-o moartă înt-on cătur după mai multe săptămâni. O aflat-o on om din Șișești ce o mârș cu caru cu boi după lemne în pădure.<sup>8</sup>

\*\*\*

Îs mai de o sută de ani, da n-am pățat să mă întâlnesc ori să văd noaptea lucruri necurate ca Fata Pădurii ori Omu Noptii. De auzit am auzit bugăte întâmplări pățite de alții, dar mie nu mi s-o întâmplat să mă întâlnesc, nici zua, nici noaptea pă cărare cu duhurile pomenite. De amintit îmi amintesc de o poveste de mai demult ce-o pățat Diordea Nuțului care o fost tată la Vasalia lui Diordea Nuțului. Nu mai știu anu în care s-o petrecut întâmplarea asta, da o fost demult, de multă vreme tare, când am fost eu tânăr.

Diordea Nuțului o stat la cal noaptea, cum să stăte mai demult. Ziua să lucra cu caii, noaptea îi scotea la pășune și stătea cu ei tăta noaptea mai ales feciorii. Pă dimineață, caii erau sături și să putea lucra cu ei.

Găla Nuțului stăte noaptea cu caii la păscut pă Grădina Jidului, unde-i amu dispensaru veterinar. El ave o drăguță din sat și cum stăte acolo la cai pă un lemn, pă un trunchi de copac, o văzut că-i vine drăguța. Era noaptea, cătă miezu noptii. Fata s-o pus lângă el pă lemn. El s-o bucurat că a ave cu cine povesti tăta noaptea, că nu i-a mai hi urât singur până dimineață. Cum s-o pus fata lângă el, drăguța lui, o dat s-o prindă cu mâna pă după spate, da n-o apucat a o atinge că odată o făcut o heredie mare, larmă, și o sărit ca un vârtej de pă lemn ca la tri metări și s-o făcut hâdă tare. O tăt zderat cum ar zdera un mât când îl bați, așe o făcut arătarea ceie de care Diordea Nuțului o gândit că-i drăguța lui, da n-o fost ié că o fost on duh necurat, o fost Fata Pădurii.<sup>9</sup>

---

<sup>8</sup> Performer Gavril Drăgan, Negreia, 2019.

<sup>9</sup> Performer Ștefan Tămaș, 93 ani, Dănești, 2019.